

Теорія та історія держави і права

УДК 340.1

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.15334429>

Багатоаспектність принципу правової визначеності

Мерцалов Данило Юрійович

аспірант другого курсу,

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара,

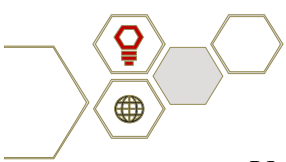
проспект Науки, 72, м. Дніпро, Україна,

DmertsalovD@gmail.com,

<https://orcid.org/0009-0003-4112-6929>

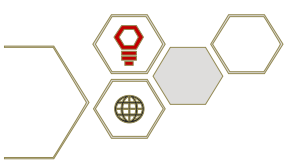
Прийнято: 20.04.2025 | Опубліковано: 02.05.2025

***Анотація.** У статті досліджено принцип юридичної (правової) визначеності як фундаментальну складову верховенства права. Зазначено, що в юридичній літературі цей принцип традиційно трактується як запорука стабільності правової системи, що забезпечує передбачуваність та ясність норм права. Особлива увага приділена змістовним і процедурним вимогам, які випливають із цього принципу: доступності, чіткості та зрозумілості правових норм, забороні зворотної дії законів, остаточності судових рішень (res judicata), стабільності правового регулювання та захисту легітимних очікувань. Розкрито значення практики Європейського суду з прав людини, зокрема рішень у справах «Санді Таймс проти Сполученого Королівства», «Олсон проти Швеції», «Новік проти України» та інших, де було сформульовано ключові орієнтири щодо якості закону, передбачуваності та правової певності.*

У роботі проаналізовано також взаємозв'язок між правовою визначеністю та правовою невизначеністю, наголошено на природній присутності останньої в правових системах, що не виключає потреби у дотриманні високих стандартів правового регулювання. Окрему увагу приділено позиції Венеційської комісії, яка у доповіді 2009 року визначила правову визначеність як один із засадничих елементів верховенства права. Автор підкреслює, що цей принцип є необхідною умовою ефективної законотворчої та правозастосовної діяльності, особливо у контексті демократичного врядування, захисту прав людини та функціонування економіки. Вказано, що правова невизначеність є природним елементом системи, однак не повинна нівелювати вимоги до стабільного і якісного правового регулювання. Висвітлено структурні елементи принципу, його процедурні та змістовні вимоги, зокрема обов'язковість оприлюднення актів, сталість правових норм, передбачуваність наслідків правозастосування. Зроблено висновок про необхідність широкого розуміння принципу правової визначеності як основоположної умови функціонування демократичної держави та правової системи загалом. Зроблено висновок про необхідність комплексного підходу до розуміння юридичної визначеності як системного явища, що охоплює не лише формальні юридичні вимоги, а й загальні умови справедливого та стабільного правопорядку.

Ключові слова: *правова визначеність, певність, чіткість, якість закону.*

The multifaceted nature of the principle of legal certainty

Mertsalov Danylo Yuriyovych

second year postgraduate student,

Oles Honchar Dnipro National University,

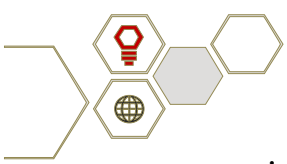
72 Nauky Avenue, Dnipro, Ukraine,

DmertsalovD@gmail.com,

<https://orcid.org/0009-0003-4112-6929>

Abstract. *The article examines the principle of legal certainty as a fundamental component of the rule of law. It is noted that in legal literature, this principle is traditionally understood as a guarantee of the stability of the legal system, ensuring the predictability and clarity of legal norms. Special attention is given to the substantive and procedural requirements arising from this principle: accessibility, clarity, and comprehensibility of legal norms, the prohibition of retroactive laws, the finality of court decisions (res judicata), the stability of legal regulation, and the protection of legitimate expectations. The significance of the practice of the European Court of Human Rights is explored, particularly the rulings in cases such as Sunday Times v. United Kingdom, Olsson v. Sweden, Novik v. Ukraine, and others, where key guidelines were formulated regarding the quality of laws, predictability, and legal certainty.*

The work also analyzes the relationship between legal certainty and legal uncertainty, emphasizing the natural presence of the latter in legal systems, which does not exclude the need to adhere to high standards of legal regulation. Special attention is paid to the position of the Venice Commission, which, in its 2009 report, identified legal certainty as one of the fundamental elements of the rule of law. The author emphasizes that this principle is an essential condition for effective lawmaking and law enforcement activities, especially in the context of democratic governance, the protection of human rights, and the functioning of the economy. It is noted that legal

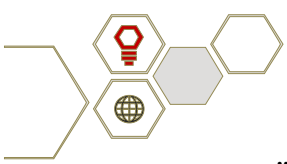

uncertainty is a natural element of the system but should not undermine the requirements for stable and high-quality legal regulation. The structural elements of the principle are highlighted, along with its procedural and substantive requirements, including the obligation to publish acts, the stability of legal norms, and the predictability of the consequences of legal application. The conclusion is made about the need for a broad understanding of the principle of legal certainty as a fundamental condition for the functioning of a democratic state and the legal system as a whole. A conclusion is also drawn about the necessity of a comprehensive approach to understanding legal certainty as a systemic phenomenon, which encompasses not only formal legal requirements but also the general conditions for a just and stable legal order.

Keywords: *legal certainty, certainty, clarity, quality of the law.*

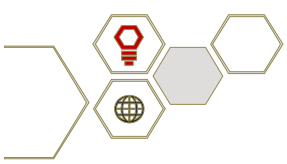
Постановка проблеми. На сьогодні принцип правової визначеності не закріплений безпосередньо в національному законодавстві, однак активно застосовується на практиці судами касаційної інстанції та Конституційним Судом України, а також у випадках апеляційного розгляду. Основою цього принципу є відоме з римського права положення *res judicata*, згідно з яким остаточне рішення компетентного суду, що набрало чинності, є обов'язковим для сторін і не підлягає перегляду. Інакше кажучи, цей принцип гарантує непохитність судових рішень. Реальне існування правової визначеності сприяє формуванню довіри суспільства до державної влади, судової системи, а також до права та законів загалом. Натомість відсутність правової визначеності може призвести до порушення прав, свобод і законних інтересів громадян, зруйнувавши основи правової системи. З огляду на це, вивчення принципу юридичної визначеності як важливого елементу верховенства права в адміністративному судочинстві є надзвичайно важливим.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Принцип правової визначеності досліджувався такими науковцями, як Л. Богачова [8] аналізується принцип

правової визначеності в контексті європейського та національного права, з особливим акцентом на його змістову характеристику. Автор порівнює, як цей принцип застосовується в різних правових системах, зокрема в Україні та в праві Європейського Союзу. Вона досліджує основні елементи правової визначеності, такі як передбачуваність законів, стабільність правових норм та правова прозорість. Смокович М. І.[9] зосереджений на застосуванні принципу правової визначеності в адміністративному судочинстві. Автор досліджує, як цей принцип впливає на рішення адміністративних судів, особливо у випадках, коли розглядаються справи, пов'язані з актами органів виконавчої влади. Смокович розглядає теоретичні засади цього принципу в контексті адміністративної юстиції, а також його практичне застосування на прикладах судових справ. Стаття висвітлює важливість правової визначеності для захисту прав громадян у сфері адміністративного права та забезпечення справедливого судового процесу. Семишоцький Л.[15] обговорює позицію Верховного Суду України щодо абсолютності принципу правової визначеності. Автор аналізує, як Верховний Суд поставив під сумнів цей принцип у певних випадках, де застосування принципу правової визначеності може суперечити іншим важливим юридичним принципам, таким як принцип справедливості чи інтерпретації права. Дахова І., Чуб О. [13] розглядають багатоаспектність принципу правової визначеності в контексті сучасних конституційно-правових відносин. Автори аналізують, як принцип правової визначеності впливає на різні аспекти конституційної юриспруденції, зокрема на тлумачення Конституції, права громадян і можливість коригування або змін до основного закону. Вони також досліджують, як цей принцип гарантує передбачуваність правових актів і забезпечує ефективність правової системи в контексті конституційних змін. Та попри це, питання продовжує залишатися актуальним і дискусійним, адже принцип правової визначеності безпосередньо не закріплений у національному законодавстві.

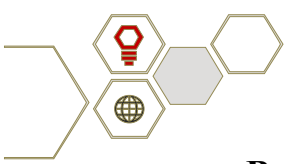
Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Однією з ключових проблем у сучасному правозастосуванні є недостатня юридична визначеність. Відсутність чітко прописаних норм і принципів правової

визначеності на національному рівні ставить під загрозу ефективність правозастосування та гарантує невизначеність для громадян, що у свою чергу може призвести до порушення прав і законних інтересів осіб. Хоча цей принцип застосовується в практиці судів в Україні, його теоретичне осмислення і узагальнення на рівні законодавства ще потребує розвитку, що створює прогалини в правовій системі. Також слід зазначити, що в українській правозастосовній практиці зберігається проблема відсутності ефективних механізмів забезпечення єдності судової практики. Це створює ситуації, коли різні суди ухвалюють суперечливі рішення щодо однакових правових ситуацій, що, своєю чергою, порушує вимогу стабільного та передбачуваного правозастосування.

У цьому контексті потенційний науковий внесок полягає у розробці цілісної доктринальної концепції юридичної визначеності як міждисциплінарного правового принципу, який охоплює як матеріально-правові, так і процесуальні вимоги. Запропоновано систематизувати основні структурні елементи цього принципу – чіткість, доступність, передбачуваність, стабільність, обов'язковість рішень та визначити умови їхньої ефективної реалізації в різних сферах права. У межах дослідження доцільно також сформулювати критерії допустимої правової невизначеності як інструменту адаптації права до нових соціальних реалій, не порушуючи при цьому фундаментальних вимог передбачуваності.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є дослідження принципу правової визначеності як основоположного елемента верховенства права в адміністративному судочинстві. Завданням є проаналізувати роль правової визначеності у забезпеченні стабільності правової системи, виокремити її основні складові та виявити проблеми, що виникають через її відсутність. У рамках цього дослідження необхідно визначити вплив відсутності чітких норм на практику судового розгляду в адміністративному процесі та обґрунтувати необхідність вдосконалення національного законодавства для забезпечення більш високого рівня правової визначеності.

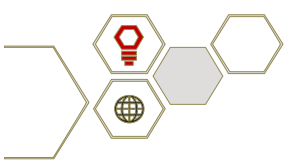

Виклад основного матеріалу дослідження. Правова визначеність у правничій літературі традиційно трактується як ключовий елемент принципу верховенства права, наголошуючи на потребі у зрозумілості та передбачуваності юридичних норм. Цей принцип отримав формулювання в доповіді Венеційської комісії 2009 року, де вказано, що верховенство права охоплює законність, юридичну визначеність, відсутність свавілля, доступ до правосуддя через незалежні суди, повагу до прав людини, недискримінацію та рівність перед законом. У доповіді також підкреслено значущість передбачуваності законодавства, доступності нормативно-правових актів, а також забезпечення їхньої чіткості та точності.

У юридичній сфері принцип правової визначеності набрав значущості з моменту прийняття Європейської конвенції з прав людини, а його зміст еволюціонував через інтерпретації Європейського суду з прав людини у процесі розгляду конкретних випадків. Суд у своїх постановах, як-от у справі «Санді Таймс» проти Сполученого Королівства, визначив вимоги до формулювання «передбачено законом»: закон повинен бути публічно доступним та чітким, щоб громадяни мали можливість усвідомлювати свої дії та передбачувати наслідки. Проте, абсолютна передбачуваність усіх наслідків не завжди є необхідною, оскільки це може перешкоджати еволюції права [1].

ЄСПЛ наголошує також на важливості якості закону, про що свідчать рішення у справах «Олсон проти Швеції» та «Бумареску проти Румунії». У них підкреслюється потреба у чіткому визначенні меж дискреційних повноважень органів влади, а також забезпечення громадян належним захистом від незаконного втручання. Принцип *res judicata*, або ж «вирішена справа», стверджує, що остаточне судове рішення не може бути переглянуто без вагомих підстав, що також відіграє ключову роль у правовій визначеності [2].

Принцип правничої (юридичної) визначеності (*legal certainty*) постає відносно новим постулатом права. Він відіграє надзвичайно вагому роль у правничому врегулюванні, загалом гарантуючи його стабільність. До того ж, цей основоположний принцип формує потужний фундамент для втілення інших

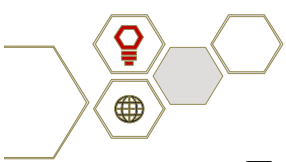
правових засад, серед яких: рівність усіх перед законом, збереження суспільної віри у право, а також принципи юридичної відповідальності та інші важливі аспекти [3].

Значущість цього принципу, що є ключем до стабільного правопорядку, виникає з потреби його використання як у створенні законів, так і в їх практичному втіленні. Відповідно, принцип юридичної визначеності має легалізувати законотворчість та встановлювати справедливість у системі застосування права.

Принцип правничої визначеності становить невід'ємну складову верховенства права, яке, у свою чергу, розглядається як один з найважливіших принципів права. Про належність цього принципу до ключових елементів верховенства права йдеться у доповіді Венеційської комісії «Про верховенство права», де підкреслено значущість принципу правничої визначеності як для зміцнення довіри до судової системи та верховенства права, так і для забезпечення ефективної бізнесової діяльності з метою сприяння економічному зростанню та прогресу.

Понятійний фундамент правової визначеності різниться у національних правових системах, постійно зазнаючи змін у судовій практиці. Доктрина українського права здебільшого одностайна у твердженні, що правова визначеність набуває дедалі більшого значення як фактор, що впливає на сучасний правотворчий та правозастосовний процес в державі та суспільстві. Водночас у юридичній літературі не сформовано єдиної думки стосовно видової приналежності та сутності цього принципу [4]. Необхідно зазначити, що здебільшого науковці дають визначення поняттю принципу юридичної визначеності, перераховуючи та розкриваючи його складові елементи.

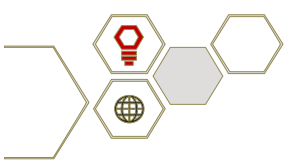
Пропонуємо розглядати принцип юридичної визначеності у широкому контексті, як комплекс вимог до організації та функціонування правової системи. Мета – гарантувати стабільне правове становище особи та її захист від потенційного свавілля. Це досягається шляхом покращення процесів правотворення та правозастосування [5].

Правова система повинна забезпечувати можливість особам, на яких поширюється дія закону, передбачувати регулювати свою поведінку та бути захищеними від свавільного втручання з боку держави. Правова визначеність означає, що усі рішення мають прийматися відповідно до чинного законодавства, тобто бути законними. Цей принцип є основоположним у формуванні правових механізмів створення, тлумачення та застосування норм права.

Юридична визначеність вимагає дотримання таких умов: (1) закони та судові рішення мають бути публічно доступними; (2) їх зміст повинен бути чітким і зрозумілим; (3) судові рішення мають визнаватись обов'язковими; (4) зворотна дія законів і рішень повинна бути обмежена; (5) законні очікування громадян мають бути захищеними [5, с. 30, 32]. Цей принцип визнається загальним принципом права в Європейському Союзі. Європейський суд з прав людини особливо наголошує на його значенні у випадках позбавлення волі. Вимоги законодавства, що регулює такі ситуації, мають бути чітко сформульованими і передбачуваними, щоб відповідати стандарту «законності» за Конвенцією. Закон повинен бути достатньо ясным, щоб особа могла – за потреби, звернувшись за правовою допомогою – передбачити, у межах розумного, наслідки своїх дій (див. справи *Ječius v. Lithuania*, *Baranowski v. Poland*) [6]. Юридична невизначеність має більш обмежену сферу застосування, ніж правова визначеність. Якщо особа стикається з правовою невизначеністю, то правова визначеність виконує дві ключові функції: забезпечує дотримання закону і захищає від свавільного втручання держави. Водночас, ці два явища не є взаємовиключними – високий рівень правової визначеності може співіснувати з правовою невизначеністю. Невизначеність є природною і постійною характеристикою правової системи, але вона не обов'язково знищує передбачуваність законів.

У континентальній правовій системі більше акцентується на правовій певності, тоді як загальне право визнає природну наявність правової невизначеності. Принцип юридичної визначеності є ключовим елементом

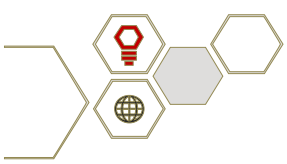
верховенства права і базується на римському положенні *res judicata* – остаточне рішення суду не підлягає повторному розгляду. Цей принцип виявляється у таких поняттях, як «належне врядування» і «належна адміністрація», а також тісно пов'язаний із принципом законності, який вимагає чіткості, передбачуваності та якості правових норм [7].

При дослідженні засад юридичної визначеності необхідно зосередити увагу на тому, що вимога щодо конкретизації в нормативно-правових актах норм поведінки учасників суспільних взаємин супроводжується вимогами до якості таких актів. Сутність принципу юридичної визначеності, на думку С. Погребняка, містять дві групи відповідних вимог: вимоги до нормативно-правових актів і вимоги до їх реалізації [8].

Вимоги до нормативно-правових актів умовно поділяються на змістовні та процедурні. До змістовних вимог належать такі ключові положення: нормативні акти мають бути зрозумілими, логічно узгодженими та повністю врегульовувати відповідні суспільні відносини, не допускаючи прогалин у правовому регулюванні. Особливої уваги потребують норми, що визначають повноваження органів державної влади — до них висувається додаткова вимога обмеження надмірної дискреції.

До основних процедурних вимог належать: обов'язковість оприлюднення нормативних актів, заборона їх зворотної дії, забезпечення правової стабільності, послідовність у нормотворчій діяльності та необхідність надання достатнього часу для адаптації до нових правових норм. Принцип юридичної визначеності також формує вимоги до застосування законодавства: акти повинні реалізовуватись на практиці, їх зміст має бути уточнений за потреби, застосування закону повинно бути одноманітним, а судові рішення — остаточними, обов'язковими для виконання і такими, що не підлягають подальшому перегляду[10].

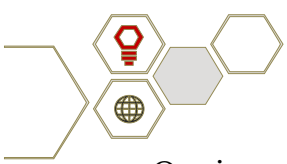
У широкому сенсі принцип юридичної визначеності обіймає собою комплекс вимог до структури та функціонування правової системи. Мета полягає в гарантуванні стабільного правового становища особи шляхом вдосконалення

нормотворчої та правозастосовної практики [11]. Цей принцип зобов'язує до сталості правового регулювання, що надає учасникам правовідносин можливість у межах розумного передбачати юридичні наслідки своїх дій, а також мати впевненість у збереженні свого офіційно визнаного статусу, прав та обов'язків.

Ключовим компонентом такого підходу є саме стабільність, як правового регулювання в цілому, так і правового статусу особи зокрема. Її відсутність, зокрема у вигляді частих змін у законодавстві чи Конституції, порушує принцип юридичної визначеності, адже ускладнює для громадян орієнтування в правовому полі та прогнозування наслідків власної поведінки. Разом з тим стабільність не передбачає незмінності законодавства, оскільки поступ суспільства потребує його постійного оновлення та пристосування до нових реалій [12].

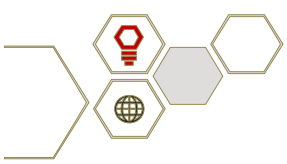
У науковій літературі висловлюється позиція щодо доцільності поділу принципу правової визначеності на два окремі субпринципи: по-перше, заборона зворотної дії законодавства, окрім випадків, коли досягнення законодавчої мети неможливе іншим шляхом, і за умови дотримання принципу захисту легітимних очікувань; по-друге, власне захист легітимних очікувань, які вважаються обґрунтованими, якщо відповідають реалістичним очікуванням «обережної» або «розсудливої» особи. У цьому контексті важливо враховувати не лише зміни законодавства, а й розвиток судової практики. Як неодноразово зазначав Європейський суд з прав людини, відсутність гнучкого та еволюційного підходу до тлумачення і застосування права може стримувати подальше вдосконалення правозастосування [13]. Ще одним практичним аспектом реалізації принципу правової визначеності є неухильне дотримання встановлених процедур. Так, у справі «Diya 97 v. Ukraine» ЄСПЛ констатував порушення статті 6 Конвенції через те, що Верховний Суд України розглянув касаційну скаргу особи, яка не мала на це процесуального права відповідно до господарсько-процесуального законодавства. Незважаючи на те, що ця особа мала інтерес у результатах справи, її звернення не відповідало вимогам процесуального закону, а отже, розгляд скарги було визнано таким, що суперечить принципу правової визначеності.

Окрім того, важливим елементом цього принципу є обмеження дискреційних повноважень органів публічної влади [14]. Згідно з Рекомендацією Комітету Міністрів Ради Європи № R(80)2, дискреційні повноваження передбачають можливість вибору між кількома юридично допустимими рішеннями, що надає органу певну свободу розсуду. Проте ця свобода не повинна виходити за межі правової визначеності та має здійснюватися у чітко встановлених законом межах.

Принцип юридичної визначеності виражається, зокрема, не лише у чіткому та зрозумілому формулюванні правових норм, які застосовуються, а й у підтримці однакового підходу у судових рішеннях та однакового трактуванні цих норм судами. Згідно з рішеннями Європейського суду з прав людини, відсутність системи, що гарантує узгодженість у національних судах, створює постійний стан невизначеності, що суперечить праву на справедливий судовий розгляд. Цей стан невизначеності, зі свого боку, може підірвати суспільну віру у суддів, беручи до уваги, що така віра є ключовою частиною правової держави. Отже, принцип верховенства права вимагає вжиття заходів для припинення невизначеності, яка виникає через відмінні рішення різних судів щодо одного і того ж юридичного питання [15].

Принцип юридичної визначеності вимагає, щоб правові норми були чіткими і точними, а також сприяли передбачуваності ситуацій та правовідносин. Зворотна дія законів суперечить цьому принципу, особливо в кримінальному праві (ст. 7 ЄКПЛ), оскільки суб'єкти права повинні мати змогу передбачати наслідки своїх вчинків. Це також стосується цивільного та адміністративного права, оскільки зміни, що негативно впливають на права і законні інтереси осіб, порушують принцип юридичної визначеності. Крім того, цей принцип передбачає дотримання правила *res judicata*, що означає, що остаточні рішення судів не можуть бути оскаржені. Юридична визначеність також вимагає, щоб ці рішення були виконані. У випадку приватних спорів, виконання остаточних рішень може потребувати підтримки державних органів, щоб уникнути «приватного правосуддя», що суперечить верховенству права. Системи, які

дозволяють скасовувати остаточні рішення без переконливих підстав публічного інтересу і створюють невизначеність у часі, не відповідають принципу юридичної визначеності [16].

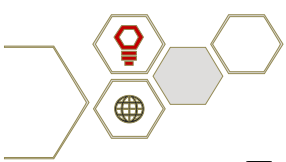
Категорія «якість закону» вміщає в собі низку ключових характеристик, як-от точність, виразність, зрозумілість та передбачуваність, що встановлюють дієвість та справедливість його використання. У цій перспективі, принцип юридичної визначеності тісно переплітається з принципом законності, адже обидва передбачають однозначність та передбачуваність у юридичних правилах.

Принцип «якості закону» цілковито втілено у вердиктах Європейського суду з прав людини (ЄСПЛ). Скажімо, у справі «Новік проти України» ЄСПЛ наголосив, що закон, котрий визначає ймовірність позбавлення волі, мусить бути доступним, чітко окресленим та передбачуваним, аби запобігти свавіллю в його застосуванні.

Норма права відповідає принципу правової визначеності, якщо вона виписана чітко та конкретно, даючи змогу громадянам усвідомлювати власні дії — які є забороненими, а які дозволеними. ЄСПЛ наголошує, що норма не може вважатися законом, якщо вона не сформульована з належною точністю.

Точність та ясність правових приписів можна оцінювати, спираючись на декілька чинників: по-перше, зміст норми повинен бути доступним для розуміння пересічним громадянам, котрі не є правниками; по-друге, суть має бути зрозумілою шляхом з'ясування взаємозв'язків правових приписів, зокрема, через судову практику. По-третє, суть норми повинна ставати ясною після звернення по юридичну допомогу. Варто підкреслити, що рівень точності залежить від галузі, котру регулює норма.

ЄСПЛ наголошує, що кримінальне законодавство висуває жорсткіші стандарти конкретності та зрозумілості, з огляду на те, що кримінальні покарання обмежують основоположні права та свободи. У справі «Салов проти України» Суд встановив, що норма, яка передбачає позбавлення волі, повинна бути викладена таким чином, щоб людина могла передбачити наслідки своїх вчинків. Нечітко сформульована норма не може вважатися законом [5].

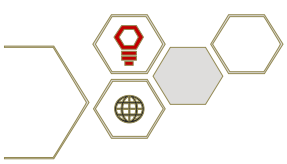
Принцип юридичної визначеності також передбачає, що кожен учасник правовідносин повинен усвідомлювати юридичні наслідки своєї поведінки. Проте, застосування абстрактних або оціночних понять у певних ситуаціях є припустимим. Згідно з позицією ЄСПЛ, принцип юридичної визначеності передбачає, що правові норми мають бути доступними та зрозумілими для всіх, аби громадяни могли вільно розуміти свої права та обов'язки. Доступність нормативно-правових актів досягається завдяки їх публікації у відкритому доступі, що дає змогу населенню ознайомитися з правовими приписами [6].

Важливість принципу визначеності також підкреслює стабільність та узгодженість законодавства. Стабільність правових норм гарантує передбачуваність наслідків для суб'єктів правовідносин, адже надто часті зміни ускладнюють адаптацію соціуму до нових правил. Узгодженість законодавства, у свою чергу, означає відсутність протиріч між правовими нормами, що дає змогу уникнути неузгоджень у правовому регулюванні.

Принцип юридичної визначеності передбачає й заборону зворотної сили законів (non-retroactivity), що гарантує особі право бути певною, що її дії, які відповідали вимогам закону на час їх здійснення, не зумовлять погіршення її правового становища у майбутньому. Законодавча стабільність та передбачуваність також охоплюють уникнення несподіваних змін у законодавстві. У справі «Єлоєв проти України» Європейський суд з прав людини підкреслив, що законодавчі прогалини, які спричиняють непередбачуване утримання особи під вартою, порушують принцип юридичної визначеності.

Насамкінець, чіткість юридичних приписів потребує усталеного та передбачуваного їх застосування, забезпечення якого лежить на судових інстанціях. Європейський суд з прав людини (ЄСПЛ) неодноразово наголошував на потребі єдиної та узгодженої судової практики, оскільки суперечливе тлумачення норм права порушує засаду юридичної визначеності, як це було підкреслено у справі «Олександр Волков проти України».

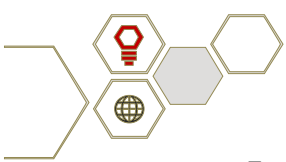
Висновки. Принцип правової визначеності є одним із основоположних елементів верховенства права та невід'ємною частиною сучасних правових

систем. Він є основою для забезпечення стабільності правового порядку, гарантує громадянам передбачуваність наслідків їхніх дій і захищає від свавільного втручання з боку органів державної влади. Визначеність у праві вимагає, щоб нормативно-правові акти були чіткими, доступними і зрозумілими для всіх, а також щоб їхнє застосування було передбачуваним і стабільним. Своїм змістом правова визначеність сприяє зміцненню довіри до судової системи та підвищує ефективність правозастосування в державі. Європейський суд з прав людини (ЄСПЛ) також визнає важливість цього принципу, особливо у контексті забезпечення прав людини та справедливого судового розгляду. Сутність цього принципу полягає не лише в чіткості норм, але й у стабільності їх застосування, зокрема в необхідності однозначного тлумачення норм судами, що гарантує передбачуваність результатів правового регулювання. Принцип юридичної визначеності передбачає також необхідність забезпечення того, щоб нормативно-правові акти не створювали прогалин у правовому регулюванні та були реалізовані на практиці з дотриманням процедурних вимог.

Список використаних джерел

1. Гультай М. Правова визначеність у рішеннях Конституційного Суду України/ М. Гультай, І. Кияниця // Вісник Конституційного Суду України. – 2012. – № 5. – С. 83–93.
2. Магрело М. Концепт «законних очікувань» і принцип юридичної визначеності: причинно-наслідковий чи симбіотичний зв'язок? / М. Магрело // Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. – 2013. – № 3. – С. 127–135.
3. Матвєєва Ю. І. Принцип правової визначеності як один із аспектів верховенства права / Ю. І. Матвєєва // Порівняльне правознавство: сучасний стан і перспективи розвитку : зб. ст. – К., 2010. – С. 153.
4. Погребняк С. П. Вимоги до нормативно-правових актів, які впливають з принципу правової визначеності / С. П. Погребняк. // Вісник АПНУ. – 2005. – № 3 (42). – С. 42–53.

5. Приймак А. М. Принцип правової визначеності: поняття та окремі аспекти / А. М. Приймак // Наук. записки нац. ун-ту «Києво-Могилянська академія». – К., 2010. – Т. 103: Юридичні науки. – С. 53–55.

6. Стрельцова О. В. Загальні принципи права як джерело права Європейського Союзу / О. В. Стрельцова // Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. – 2012. – № 3. – С. 265–269.

7. Цесар І. Принцип правової визначеності у діяльності органів державної влади/ І. Цесар // Юридична Україна. – 2011. – № 1. – С. 41–47.

8. Богачова Л. Принцип правової визначеності в європейському і національному праві : змістова характеристика. Теорія і практика правознавства. 2013. Вип. 2. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/tipp_2013_2_74.pdf

9. Смокович М. І. Принцип правової визначеності в адміністративному судочинстві: окремі теоретичні засади та практичне застосування. Актуальні проблеми держави і права : зб. наук. пр. Вип. 88 / редкол.: Г. І. Чанишева (голов. ред.) та ін. Одеса: Гельветика, 2020. С. 116-127.

10. Подорожна Т. Правовий порядок: теоретико-методологічні засади конституціоналізації. Київ : Юрінком Інтер, 2016. 536 с.

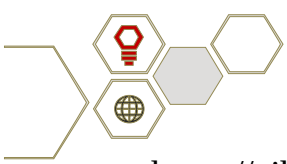
11. Кальова А. Принцип *res judicata* у рішеннях ЄСПЛ: судова практика. URL: <https://sud.ua/ru/news/sudebnaya-praktika/194592-printsip-res-judicata-u-rishennyakh-yespl-sudova-praktika>

12. Приймак А. Принцип правової визначеності: поняття та окремі аспекти. Наукові записки Національного університету «Києво-Могилянська академія». Київ, 2010. Т. 103 : Юридичні науки. С. 53–55.

13. Дахова І., Чуб О. Багатоаспектність принципу правової визначеності щодо сучасних конституційно-правових відносин. Форум права. 2017. № 4. С. 59–68.

14. Рабінович С. Правова невизначеність в актах конституційного судочинства. Український часопис конституційного права. 2017. No 1. С. 44–49.

15. Семишовський Л. У ВС поставили під сумнів абсолютність принципу правової визначеності. Закон і Бізнес. 2020. 13 березня. URL:

<https://zib.com.ua/ua/141771->

[absolyutnist_principu_pravovoi_viznachenosti_u_vs_postavili_.html](https://zib.com.ua/ua/141771-absolyutnist_principu_pravovoi_viznachenosti_u_vs_postavili_.html)

16. Neuhaus P. Legal Certainty versus Quity in the Conflict of Laws. Law and Contemporary Problems. 1963. Vol. 28. Iss. 4. P. 801. URL: <https://scholarship.law.duke.edu/lcp/vol28/iss4/>